

Bijenvraagbaak casus 1: Zoetermeer Westerpark

Menno Reemer (EIS Kenniscentrum Insecten) & Robbert Snep (Alterra)

6 oktober 2014

Vraagsteller: Hendrik Baas (Gemeente Zoetermeer)

Gebied: Zoetermeer, Westerpark, "noordelijke hellingbosweiden". Graslanden aan de noordrand van het Westerpark, waarvan er enkele op zuidelijk georiënteerde hellingen liggen (zie figuur). In verschillende delen van de graslanden wordt verschillend beheer gevoerd (zoals hieronder per deelgebied). Dit beheer wordt hier al vele jaren op dezelfde wijze gevoerd (med. H. Baas).

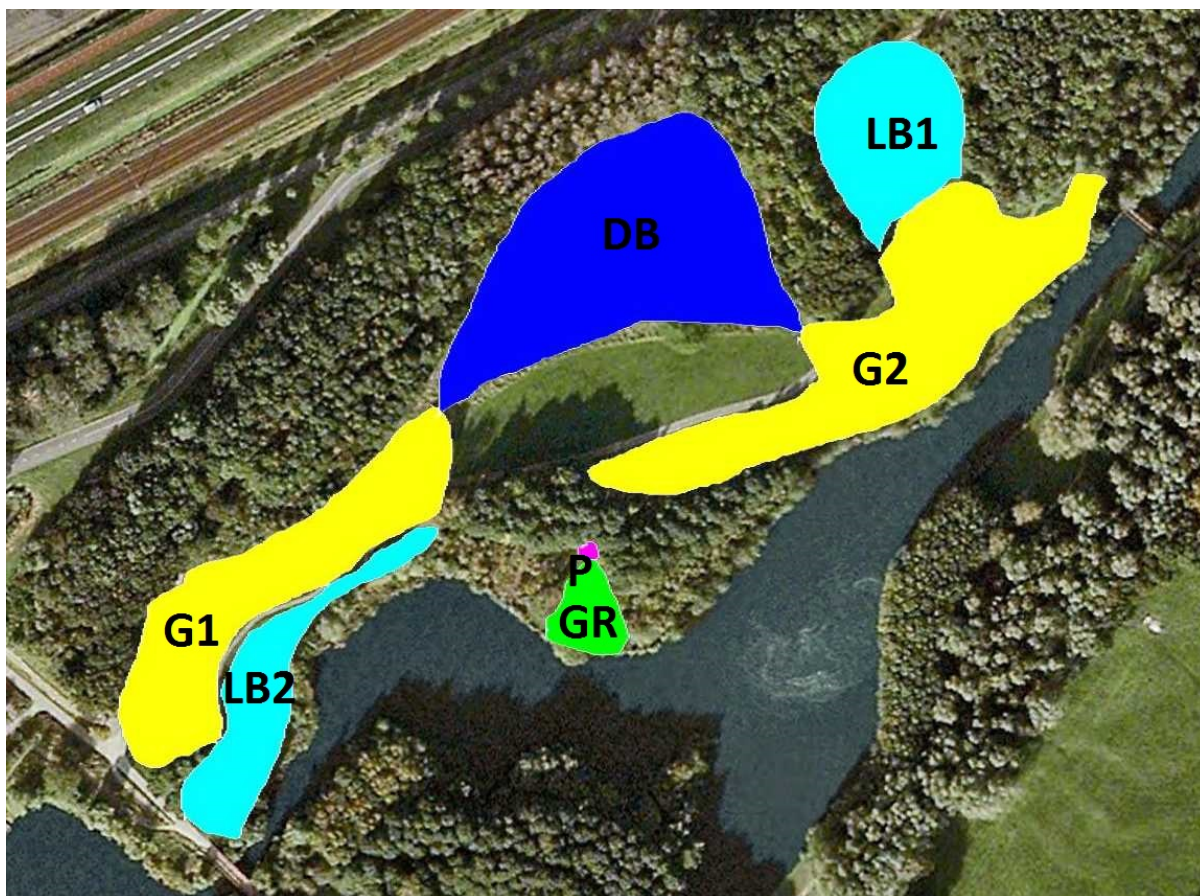
Veldbezoeken

Het gebied is op 16 juli 2014 bezocht door Menno Reemer (EIS) samen met Hendrik Baas (gemeente Zoetermeer).

Bijenfauna

Er is geen inventarisatie van de bijenfauna uitgevoerd, maar tijdens het kortstondige veldbezoek op 16 juli zijn naast enkele algemene hommelse soorten de volgende algemene soorten genoteerd: dwergzandbij (*Andrena cf. minutula*), gewone geurgroefbij (*Lasioglossum calceatum*), gewone franjegroefbij (*Lasioglossum sexstrigatum*).

Vraag: "Hoe kunnen in deze graslanden de wilde bijen in de zomerperiode gestimuleerd worden?"
De bloemenrijkdom van deze graslanden laat in de zomer te wensen over. De gemeente Zoetermeer wil daarom graag advies over wijzigingen in beheer en inrichting die ten goede komen van de zomerbijen in dit gebied. Ook adviezen over het vergroten van nestelgelegenheid zijn welkom.

Zoetermeer Westerpark: ligging van de besproken locaties.

Bespreking per grasland

LB1: zuidelijk georiënteerd hellinggrasland op zandige bodem, in oneven jaren medio augustus gemaaid (dus laatste maaibeurt in 2013).

Op 16 juli bloeide hier met name berenklaauw en redelijk wat jacobskruiskruid en akkerdistel. Helemaal onderaan een beetje brunel en rolklaver, en op de helling zelf een eenzame harige ratelaar (een ingezaaid overblijfsel uit bloemrijkere tijden?).

Door de vele berenklaauw is dit grasland wel bloemrijk in de zomer, maar er is weinig variatie. Bovendien is de bodem sterk dichtgegroeid. Aangezien LB1 in uitgangsomstandigheden gelijk is aan DB en alleen verschilt in het feit dat LB1 in oneven jaren wordt gemaaid, lijkt waarschijnlijk dat LB1 er in 2015 zo uitziet als DB in 2014: arm aan bloemen. Vermoedelijk is de voedselrijkdom van de bodem hier dusdanig hoog dat bij eens in de twee jaar maaien sterke verruiging optreedt, waardoor een bloemenarme vegetatie ontstaat.

Om de bloemenrijkdom te stimuleren is aan te raden om frequenter te maaien: eens per jaar i.p.v. eens per twee jaar. In verband met schuil- en foerageermogelijkheden voor kleine fauna kan deze jaarlijkse maaibeurt beter in september worden uitgevoerd dan in augustus. Tijdelijk zou een kwartdeel van het hooiland twee maal per jaar kunnen worden gemaaid, waarmee sneller verschaald wordt. Een ander jaarlijks wisselend kwartdeel van de oppervlakte zou ongemaaid moeten blijven. Door deze kwartdelen zo te kiezen dat zij stroken van boven naar beneden vormen, blijft zo veel mogelijk kleinschalige variatie in de vegetatie aanwezig.

Deze combinatie van verschillende maaifrequenties op verschillende delen van het hooiland stimuleert gelijktijdig verschraling (2x maaien: terugdringen ruigten) en ontwikkeling bloemen (laat maaien: zaadvorming). Tevens ontstaat meer ruimtelijke variatie en kleinschaligheid, waar de bijen ook van profiteren (oriëntatie, beschutting).

Om de bloemenrijkdom een impuls te geven kan overwogen worden om de hellingen (deels) in te zaaien met in de zomer bloeiende, voor bijen aantrekkelijke planten. Eventueel zouden diverse kleine delen van het grasland kunnen worden afgegraven/afgeplagd, zodat de zaadmengsels een goede kans krijgen. Een minder ingrijpende optie is om maaisel van naburige bloemrijke graslanden meteen na de maaibeurt op het LB1 grasland uit te strooien over het terrein. Op het moment na het maaien is de vegetatiebedekking lager dan normaal en daarmee krijgen zaden meer kans. Het inzaaien van (grote of harige) ratelaars, halfparasieten kan ook helpen de grazige vegetatiestructuur verder te openen.

Een zuidelijk georiënteerde helling biedt mogelijkheden voor goede nestelgelegenheid voor bodemnestelende bijen. Veel soorten nestelen graag in hellende en steile, kale bodems, omdat deze lang onbegroeid blijven en snel opwarmen in de zon. Indien mogelijk zouden er in deze helling steile wandjes kunnen worden 'afgestoken' om zulke plekken te creëren.

Naast het hooiland zijn braamstruwelen aanwezig, die belangrijk zijn wegens zowel de bloemen als wegens de nestelgelegenheid die ze bieden. Bramen bloeien in de vroege zomer en dan zijn er veel bijen op te vinden. In dode, afgebroken stengels nestelen kleine bijtjes zoals maskerbijen. Snoeien of maaien van deze struwelen dient dus ruim na de bloei te gebeuren, en liefst ook nadat de struiken vruchten hebben gedragen. Indien mogelijk zouden gesnoeide takjes in het terrein moeten blijven liggen, bij voorkeur op een zonnige plek. Zo krijgen bijtjes die in de stengels nestelen (of dit nog willen gaan doen) de kans om hun levenscyclus te voltooien.

DB: zuidelijk georiënteerd hellinggrasland op zandige bodem, in even jaren medio augustus gemaaid (dus laatste maaibeurt in 2012).

Vergeleken met LB1 veel ruiger begroeid en met veel minder bloemen: vooral akkerdistel en harig wilgenroosje, verder wat kaardebollen en berenklaauw, plekken met riet en veel zuring. Helemaal bovenop (vlak deel) ligt een plek van ca. 10x10 m² met veel jacobskruiskruid.

Dit grasland zag er in 2013 vermoedelijk uit zoals LB1 er in 2014 uitziet. Het heeft immers een vergelijkbare ligging en er wordt hetzelfde tweejarige beheer gevoerd, alleen vind de maaibeurt in even jaren plaats in plaats van in oneven jaren. De aanbevelingen zoals besproken onder LB1 gelden daarom ook voor DB.

Zowel aan de west- als de oostzijde van DB zijn plekken met opschietend riet. Dit duidt er op dat op deze plekken de bodem enigszins vochtig is. Mocht besloten worden om plaatselijk steile wandjes of kale plekken te creëren om nestelgelegenheid te bevorderen, dan moet dat niet op dergelijke vochtige plekken gebeuren. Bijen nestelen namelijk alleen in droge bodems.

LB2: vlak, enigszins vochtig grasland dat in oneven jaren wordt gemaaid: medio augustus.

Op 16 juli bloeide hier veel: knooppkruid, jacobskruiskruid, berenklaauw en peen (ratelaar uitgebloeid). Vermoedelijk is hier in 2013 gemaaid en wordt er in 2014 niet gemaaid. In hoeverre de vegetatie in 2015 ook nog bloemrijk zal zijn, is moeilijk te zeggen.

G1 & G2: vlakke graslanden die twee maal per jaar worden gemaaid: medio juni en medio september.

Op 16 juli was de vegetatie hier zeer kort, blijkbaar pas gemaaid, en daardoor nagenoeg bloemloos. Vegetatief waren smalle weegbree en berenklaauw veel aanwezig.

Het deel van G1 tegen de bosrand aan ligt op een zuidelijk gelegen helling met struwelen van braam en kornoelje. In de helling zijn kale plekjes met lemig zand aanwezig, die geschikt lijken voor bijen om in te nestelen (#FOTO#).

In G2 was de strook tussen het water en het voetpad niet gemaaid, waardoor wel een bloemrijke vegetatie aanwezig was die veel leek op die in LB2, met brunel, pastinaak, berenklaauw, knooppkruid, peen en jacobskruiskruid. Blijkbaar is hier een ander maaibeheer gevoerd dan op de beheerkaart is aangegeven. Jacobskruiskruid is een plant die vaak slechts tijdelijk (enkele jaren) domineert.

Het is de vraag of het met het oog op bloemenrijkdom in de zomer verstandig is om G1 en G2 medio juni te maaien. Deze graslanden waren op 16 juli nagenoeg bloemloos. Opvallend genoeg was het ongemaaide deel van G2 (langs het water) wel rijk aan bloemen. Daarom is aan te raden om G1 en G2 jaarlijks alleen in september te maaien. Laat hierbij een jaarlijks wisselend kwart tot eenderde van de oppervlakte 's winters overstaan (d.w.z. niet maaien). Als de begroeiing toch weer gaat verruigen, dan kan alsnog (voor een deel van het terrein) tijdelijk op twee maal maaien worden teruggeschakeld.

GR: vlak, enigszins vochtig grasland dat eens per jaar wordt gemaaid: medio augustus.

Dit deel is niet speciaal bekeken tijdens het veldbezoek.

P: vlak deel dat jaarlijks medio september gemaaid wordt.

Dit deel is niet speciaal bekeken tijdens het veldbezoek.

Gazon: vlak grasland dat als gazon wordt beheerd (d.w.z. vele malen per jaar gemaaid).

Desondanks bloeien er tussen het korte gras korte brunel-plantjes, waar bijen op kunnen foerageren.

Samenvatting aanbevelingen

LB1 en DB

- Jaarlijks maaien medio september.
- Een jaarlijks wisselend kwartdeel van de vegetatie ongemaaid laten.
- Een jaarlijks wisselend kwartdeel van de vegetatie twee keer maaien (om te verschrallen).
- Plaatselijk inzaaien of maaisel van bloemrijk grasland verspreiden.
- Steile wandjes afsteken om nestelgelegenheid te creëren.

Maaien of snoeien van braamstruweel pas na bloei en vruchtzetting. Afgesnoeide takken in het terrein laten liggen op zonnige plek.

G1 en G2

- Jaarlijks maaien medio september.
- Een jaarlijks wisselend kwartdeel van de vegetatie ongemaaid laten.

LB1 - Hellinggrasland met veel
berenklauw, gemaaid in 2013

DB - Hellinggrasland met veel
zuring, akkerdistel, harig
wilgenroosje, gemaaid in 2012.

DB - Ander deel van
hellinggrasland DB, plek met veel
riet. Gemaaid in 2012.

G1 - Bloemloos kort grasland
(gemaaid in juni?).

G1 - Hellend deel van G1 tegen
bosrand, met kale plekjes
geschikt voor bodemnestelende
bijen.

G2 - Bloemloos kort grasland
(gemaaid in juni?).

G2 - Bloemrijke strook tussen pad en water. Blijkbaar niet gemaaid in juni (anders dan op beheerkaart aangeduid).

LB2 - Bloemrijk grasland met o.a. veel knoopkruid. Gemaaid in oneven jaren medio augustus.

